

Representantforslag 105 S

(2012–2013)

fra stortingsrepresentantene Dagrun Eriksen, Kjell Arvid Svendsen, Hans Olav Syversen og Ingunn E. Ulfsten

Dokument 8:105 S (2012–2013)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dagrun Eriksen, Kjell Arvid Svendsen, Hans Olav Syversen og Ingunn E. Ulfsten om høyere prioritering av utdanning for alle i norsk utviklingspolitikk

Til Stortinget

Bakgrunn

Utdanning er både en menneskerett, et avgjørende bidrag til å bekjempe fattigdom og en viktig forutsetning for demokrati og respekt for øvrige menneskerettigheter. FNs andre tusenårsmål er å sikre full grunnskoleutdanning for alle gutter og jenter innen 2015. Måltrettet og grundig innsats som følge av dette målet har ført til at verden har gjort store framskritt i arbeidet med å oppfylle alle barns rett til utdanning. Andelen barn i utviklingsland som går på skole har steget fra 82 til 90 prosent mellom 1999 og 2010. Mesteparten av denne positive utviklingen skjedde imidlertid mellom 1999 og 2004. Etter dette har framgangen gått saktere. 61 millioner barn står fortsatt uten skolegang. Det ser nå dessverre ikke ut til at man vil klare å nå målet om grunnskole for alle innen 2015.

Bistand og finansiering av utdanning

Mange fattige land har økt sin egen evne til å inn-drive skatt og i økende grad vært i stand til å finansiere sin egen utdanningssektor. Dette arbeidet tar imidlertid lang tid, og bistand har derfor fortsatt en viktig rolle. Samtidig har mange donorland gjort drastiske kutt i bistanden som følge av finanskrisen. Andelen av norsk bistand som går til utdanning har gradvis sunket over flere år, og regnskapstallene for

2012 viste at den var kommet ned i under 6 prosent. Både andelen og realverdien av utdanningsbistanden er den laveste på meget lang tid. Det nominelle kronebeløpet som går til utdanning er lavere enn det var i 2005, til tross for en sterk økning i det samlede bistandsbudsjettet.

Åpenhet om budsjett

Hvor mye Norge satser på bistand til utdanning har ikke kommet tydelig fram i budsjettene som legges fram for Stortinget, men har først kommet fram i bistandsregnskapene. I senere års statsbudsjetter er det ikke gitt noen varsler om kutt, og Stortingets utenrikskomité har flere ganger gitt signaler om at den ønsker å prioritere utdanningsbistand. I budsjettet for 2013 fremgår det imidlertid av teksten i innledningskapittelet at regjeringen planlegger å bruke om lag 1,6 mrd. kroner på utdanningsbistand. Budsjettproposisjonen for øvrig gir imidlertid ikke informasjon som gjør at man kan regne seg fram til størrelsen på utdanningsbistanden og hvordan den er fordelt. Budsjettproposisjonens informasjon til bevilgende myndigheter må forbedres på dette punkt.

Bilateral bistand

Norsk bistand til utdanning blir i dag i hovedsak gitt gjennom multilaterale institusjoner og sivilsamfunnsorganisasjoner. Dette er viktige kanaler som på den ene siden sikrer at bistanden fra ulike donorer koordineres og på den andre siden bidrar til at myndighetene holdes ansvarlige av sivilsamfunnet. Norge må imidlertid også følge opp utdanningsspørsmål i det bilaterale utviklingssamarbeidet, ikke minst gjennom faglig bistand og dialog. Det krever tilstrekkelig kompetanse i utenriksstjenesten til å følge opp disse spørsmålene.

Rettferdig fordeling

Det er i dag en økende erkjennelse for at man må styrke oppmerksomheten på rettferdig fordeling i utviklingspolitikken. Tilgang på utdanning er både en forutsetning for å skape et samfunn med mer rettferdig fordeling og et gode som i dag er svært urettferdig fordelt. Framskrittene som er blitt gjort i arbeidet med å sikre utdanning til alle, har ikke vært jevnt fordelt. Manglende tilgang på utdanning for etniske og religiøse minoriteter, befolkning i avsidesliggende områder og andre diskriminerte grupper, skjules ofte av forbedringer i de samlede tall for skolegang på nasjonalt nivå. Det er også store forskjeller i kvaliteten på utdanningen ulike grupper får tilgang til. Alle barns rett til lik tilgang på utdanning av god kvalitet bør derfor være en hovedsatsing i arbeidet med rettferdig fordeling.

Utdanning i krise og konflikt

Av de om lag 61 millioner barn som ikke får tilgang på barneskole, utgjør barn i krise og konflikt 42 prosent (UNESCO Global Monitoring Report). I dag går kun to prosent av den humanitære bistanden til utdanning. Mange konflikter er langvarige, og barn kan ikke vente med skolegang til konflikten er løst. Det er derfor viktig å prioritere tiltak for å sørge for at barn kan få ivaretatt sin rett til utdanning i konfliktrammede områder og for å beskytte skolene. Det er også et stort behov for å forbedre arbeidet med å planlegge beredskap for mulige katastrofer, slik at barn kan fortsette å gå på skolen dersom kriser som flom, jordskjelv eller matmangel rammer.

Inkludering av barn med funksjonshemninger

Barn med funksjonshemninger er en annen særlig utsatt gruppe. UNESCO anslår at 2/3 av barn og unge som ikke går på skole i dag, har en funksjonshemning. Dette er en utfordring som norsk bistand dessverre ikke har tatt inn over seg. En evaluering fra i fjor viser at under to prosent av norsk bistand har inkludert funksjonshemmede de siste årene. Eksisterende retningslinjer synes ikke å ha blitt fulgt godt nok opp. Norge er nå i ferd med å ratifisere FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Konvensjonen innebærer en forpliktelse til å inkludere funksjonshemmede også i Norges bistandsarbeid. Foreløpig har imidlertid regjeringen ikke gitt noen signaler om konkrete tiltak for å sikre bedre gjennomføring på dette punkt.

Kvalitet i utdanningen

Oppmerksomhet på tilgang til utdanning har ikke vært fulgt opp med en tilsvarende satsing på kvaliteten på undervisningen til de som får gå på skole. I Ghana fullførte 76 prosent av guttene og 81 prosent

av jentene grunnskolen i 2007. Av de samme barna kunne imidlertid bare 30 prosent av guttene og 19 prosent av jentene lese en enkel setning (UNESCO, EFA Global Monitoring Report). Mangel på lærere er en stor del av problemet. I Afrika sør for Sahara er det i dag i gjennomsnitt 43 elever per lærer. I et land som Malawi er elevtallet oppe i 79 per klasse (UNESCO). Under slike forhold sier det seg selv at læringsutbyttet blir begrenset. Omgivelsene er også viktige for å sikre kvalitet i utdanningen. Undervisningen må skje i trygge læringsmiljøer, fri for vold og fysisk avstraffelse. Barn må også sikres muligheten til å lære på et språk som de behersker.

Likestilling og jenters rett til utdanning

FNs tredje tusenårs mål er å fjerne forskjellene mellom andelen gutter og jenter i grunnskole og videregående skole innen 2005 – og på alle skoletrinn innen 2015. Det nærmer seg nå lik fordeling mellom jenter og gutter i barneskolen i de fleste land.

I ungdomsskolen er imidlertid forskjellene langt større. I Afrika sør for Sahara går for eksempel 82 jenter per 100 gutter på ungdomsskolen (The Millennium Development Goals Report 2012). Mange av de viktigste effektene av å satse på utdanning for jenter blir imidlertid først synlige når jenter får gå ungdomsskole. Blant annet er det påvist en sterk sammenheng mellom ungdomsskole og tidspunkt for giftermål og første barnefødsel.

Dersom man skal nå målet om at alle jenter får fullføre minst ni års skolegang, må det arbeides med å fjerne viktige barrierer som hindrer jenter i å gå på skolen. Blant annet må det arbeides aktivt med å bekjempe barneekteskap, styrke hensynet til likestilling i læreplaner og å gi lærerne tilstrekkelig opplæring i bekjempelse av kjønnsbasert vold og seksuell trakassering.

Ungdomsskole og yrkesrettet utdanning

Tusenårs målet om grunnskole til alle har bidratt til en sterk satsing på de yngste barna. Påtrykk fra universiteter og høyskoler i Vesten har bidratt til at mye bistand kanaliseres til høyere utdanning. Det har imidlertid vært lite oppmerksomhet på ungdomsskole og videregående skole. I 2009 fikk bare 39 prosent av jentene og 48 prosent av guttene i Afrika sør for Sahara gå på ungdomsskole. Likevel gikk i 2011 bare 3,5 prosent av norsk utdanningsbistand til ungdomsskole.

Til tross for økonomisk vekst har mange av de fattigste utviklingslandene store utfordringer med massiv arbeidsledighet i store ungdomskull. Det er en økende erkjennelse av at mer må gjøres for å sikre at utdanningen barn og unge får er yrkesrelevant og at det er behov for flere yrkesskoler.

Nye utviklingsmål

Internasjonalt diskuteres det nå hvilke mål som skal være ledende for utviklingspolitikken etter 2015. Foreløpige signaler kan indikere at regjeringen så langt ikke har hatt utdanning på sin liste over prioriterte tema som Norge vil arbeide spesielt for og som skal inkluderes i disse målene. En strategi som satses på at andre land vil trekke fram utdanning i de internasjonale forhandlingene, må anses som risikabel. Dersom målene om utdanning ikke videreutvikles og styrkes i de nye utviklingsmålene, vil det være et stort tilbakeslag i arbeidet med utdanning for alle. Norge må aktivt fastholde målet om alles rett til utdanning. Diskriminering må bekjempes gjennom krav om rapportering på variabler som kjønn, minoritetstilhørighet, bosted og funksjonshemninger. Norge må aktivt arbeide for at utdanningsmålene utvides til å inkludere fullføring av minst ni års skolegang og at det utvikles indikatorer knyttet til kvaliteten på utdanningen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen legge fram en opptrappingsplan for norsk bistand til utdanning for alle, med sikte på å øke både bevilgningens størrelse og andelen av bistandsbudsjettet som går til utdanning.
2. Stortinget ber regjeringen vurdere å etablere en egen budsjettpost for utdanningsbistand på statsbudsjettet eller på annen måte forbedre informasjonen i budsjettforslaget, slik at det sikres åpenhet om budsjettpostens størrelse og hovedfordelingen av de midler som foreslås brukt til dette formålet.
3. Stortinget ber regjeringen utvikle en strategi for den bilaterale utdanningsbistanden, som inkluderer tiltak for å styrke utenriktjenestens evne til å følge opp utdanningsspørsmål i bilaterale dialoger.
4. Stortinget ber regjeringen prioritere alle barns rett til lik tilgang på utdanning av god kvalitet i Norges innsats for rettferdig fordeling.
5. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan utdanningsarbeidet skal styrkes i humanitær bistand, bistand til områder i konflikt og i arbeid med beredskapsplaner for katastrofehåndtering.
6. Stortinget ber regjeringen utarbeide retningslinjer som sikrer at all norskfinansiert utdanningsbistand bidrar til at barn med funksjonshemninger blir inkludert i skolen.
7. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan Norge best kan bidra til at elever i de fattigste utviklingslandene får utdanning av tilstrekkelig kvalitet, med gode læreplaner og nok kvalifiserte lærere og et læringsmiljø hvor barn ikke utsettes for vold.
8. Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan for helhetlig arbeid med å sikre alle jenter retten til minst ni års utdanning og som inkluderer tiltak for å bekjempe tidlig ekteskap og kjønnsbasert vold i og rundt skolen.
9. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for hvordan Norge vil arbeide for å bidra til at barn får fullføre utdanning som er relevant for å skaffe seg arbeid, herunder en styrket satsing på yrkes-skoler.
10. Stortinget ber regjeringen arbeide for at mål om utdanning for alle fortsatt skal inkluderes i nye globale utviklingsmål etter 2015, og at det tas inn nye mål knyttet til ungdomsskole og kvalitet i utdanningen.

16. april 2013

